

Andragoški center Slovenije

117. Nova raziskava PIAAC 2023 kaže velik padec pri besedilnih spretnostih odraslih

OECD je na novinarski konferenci 10. decembra v Londonu objavil rezultate najnovejše raziskave spretnosti odraslih PIAAC 2023. Poročilo z naslovom Ali imajo odrasli spretnosti, ki jih potrebujejo za uspeh v spreminjajočem se svetu? je bilo objavljeno takoj po novinarski konferenci in je prosto dostopno javnosti. Raziskava je del Programa za ocenjevanje spretnosti odraslih pri OECD (Programme for the International Assessment of Adult Competences – krajše PIAAC). Gre za izvedbo drugega cikla raziskave, ki je potekala med leti 2022 in 2023 v 31 državah in gospodarstvih. V okviru drugega cikla raziskave je bilo v vseh državah anketiranih približno 160.000 odraslih, starih od 16 do 65 let, in predstavljajo 673 milijonov ljudi. Prvi cikel raziskave PIAAC je bil izveden v treh krogih med letoma 2011 in 2017 v skupaj 39 državah. Slovenija je sodelovala v prvem ciklu raziskave med leti 2013 in 2016, predvidoma se bo znova vključila v drugi cikel raziskave med leti 2025 in 2027.

Raziskava z preizkušeno metodologijo ocenjuje spretnosti odraslih na treh področjih: besedilne in matematične spretnosti ter spretnosti reševanja problemov¹. Za te spretnosti velja, da so temeljne, ker odraslim omogočajo učinkovito sodelovanje in delovanje ter opravljanje nalog, ki jih zahtevajo njihove različne družbene vloge, tako v vsakdanjem življenju kot na delovnem mestu. Obvladovanje teh spretnosti odraslim omogoča, da: dosegajo osebne cilje, razvijajo svoje znanje in potenciale ter se dejavno vključujejo v družbo; krmarijo in obvladujejo matematične izzive, s katerimi se srečujejo v različnih situacijah v življenju odraslih; ter uporabljajo kognitivne in metakognitivne postopke za opredelitev problemov, iskanje ustreznih informacij in izvajanje rešitev v različnih informacijskih okoljih in kontekstih. Raziskava zbira tudi številne druge podatke o odraslih med drugimi tudi o izobrazbi, izobraževanju, zaposlitvi, družinskem in migrantskem ozadju ter uporabi spretnosti v vsakdanjem življenju in delu.

Prve ugotovitve te največje raziskave spretnosti odrasle populacije na svetu so pokazale mešano splošno sliko spretnosti odraslih. Prvi podatki raziskave spretnosti PIAAC 2023 kažejo, da je prišlo do upada pri besedilnih in matematičnih spretnosti odraslih in da se povečujejo neenakosti v številnih državah OECD in EU. V državah in gospodarstvih OECD, ki so sodelovale v raziskavi o spretnostih odraslih 2023, so povprečni rezultati odraslih, starih od 16 do 65 let, 260 točk pri besedilnih spretnostih, 263 točk pri računanju in 251 točk pri prilagodljivem reševanju problemov na lestvicah od 0 do 500 točk. Prebivalci Finske, Japonske, Nizozemske, Norveške in Švedske so odlični na vseh merjenih področjih. Odrasli na Finskem so dosegli najvišje rezultate pri pismenosti (296 točk) in računanju (294 točk) ter pri prilagodljivem reševanju problemov (276 točk, enako kot odrasli na Japonskem) (OECD, 2024 a, str. 24).

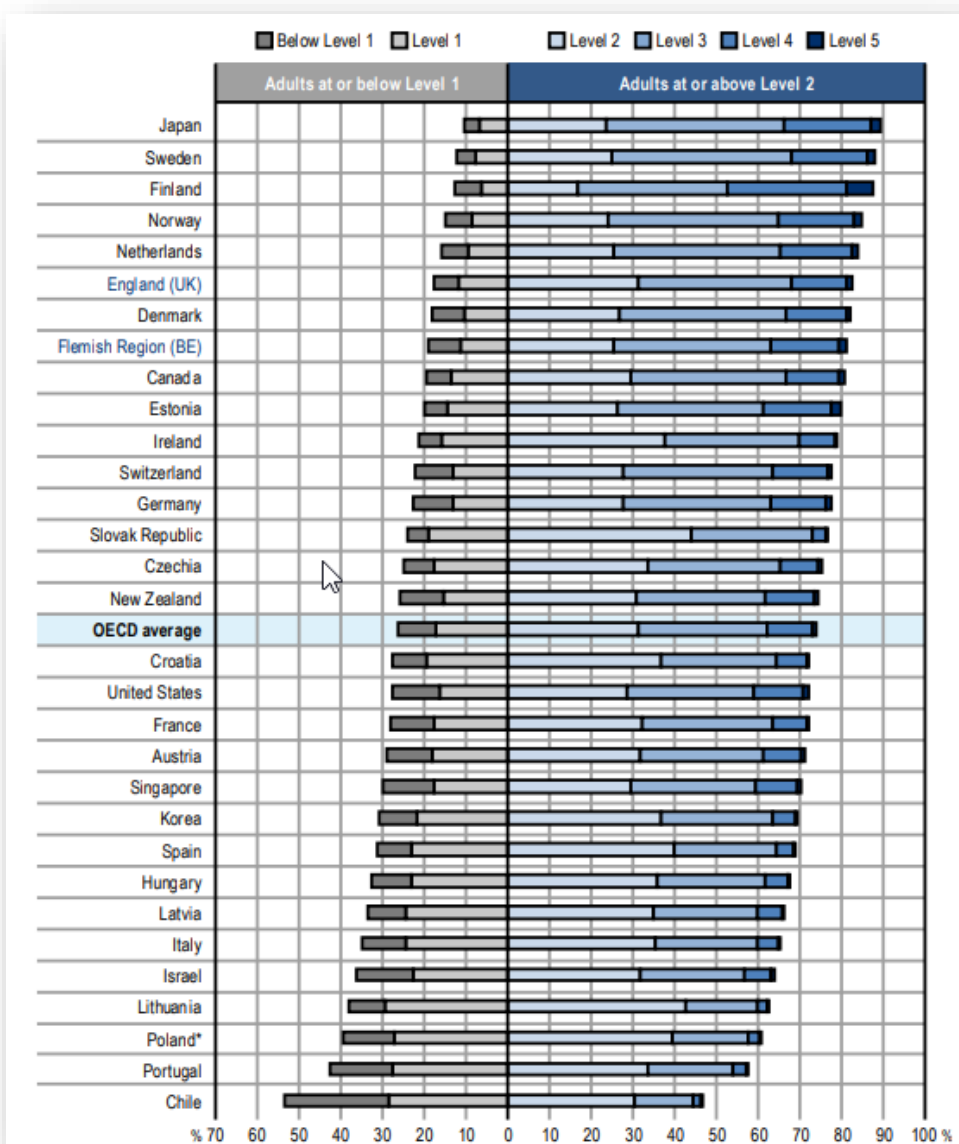
¹ Metodologija raziskave je podrobneje opisana v publikaciji OECD (2024). Survey of Adult Skills – Reader's Companion, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/3639d1e2-en>.

Na drugi strani je 11 držav doseglo rezultate pod povprečjem OECD tako pri besedilnih (slika 1) in matematičnih (slika 2) kot tudi pri spretnostih prilagodljivega reševanja problemov (slika 3). To so Čile, Hrvaška, Francija, Madžarska, Izrael, Italija, Koreja, Litva, Poljska, Portugalska in Španija. Velik delež odraslega prebivalstva je dosegel dve najnižji ravni spretnosti: 26 % pri besedilnih spretnostih, 25 % pri matematičnih spretnostih in 29 % pri prilagodljivem reševanju problemov, kar je povprečje držav in gospodarstev OECD. V Čilu je kar 44 % odraslih doseglo dve najnižji ravni na vseh treh področjih znanj in spretnosti, na Japonskem pa le 7 %.

Na področju matematičnih spretnosti je stanje bolj pozitivno. V osmih državah so se povprečni rezultati izboljšali, največji porast je izmerjen na Finskem in v Singapurju (pri obeh 17 točk), in sicer pri 35-44-letnikih na Finskem in pri 55-65-letnikih v Singapurju. Le v sedmih državah so se matematične spretnosti zmanjšale, najbolj v Litvi in na Poljskem* (za 22 % in 21 točk). Mladi odrasli, stari od 16 do 24 let, v Angliji (Združeno kraljestvo), na Irskem, Finskem, Japonskem in Norveškem so dosegli velik napredek, medtem ko so njihovi vrstniki na Madžarskem, v Litvi, na Novi Zelandiji, Poljskem* in Slovaški republiki so zabeležili znatno zmanjšanje. Zanimivo je, da so starejši odrasli, stari 55-65 let, v flamski regiji (Belgija), Nemčiji, Singapurju, Španiji in na Švedskem izboljšali svoje računske spretnosti bolj kot njihovi mlajši kot njihovi vrstniki (OECD 2024 c, str. 6).

Med 27 državami, ki so sodelovale v obeh ciklih raziskave, so največji upad pri spretnostih odraslih zabeležili v Litvi, Koreji, Novi Zelandiji in na Poljskem (v vseh je padec znašal vsaj 20 odstotnih točk). V polovici držav in gospodarstev, vključenih v raziskavo, se je povečal delež odraslih, ki so dosegli najnižje ravni spretnosti (raven 1 in manj), kar pomeni, da razumejo le preprosta besedila. V času, ko svet postaja vse bolj zapleten, veliko preveč odraslih nima temeljnih spretnosti bralnega razumevanja. To vprašanje ni pomembno le za dejavno udeležbo na trgu dela, temveč tudi za ohranjanje demokracije in informirano politično udejstvovanje, zlasti glede na porast dezinformacij, lažnih novic in izmišljenih vsebin umetne inteligence (OECD c, 2024, str.8).

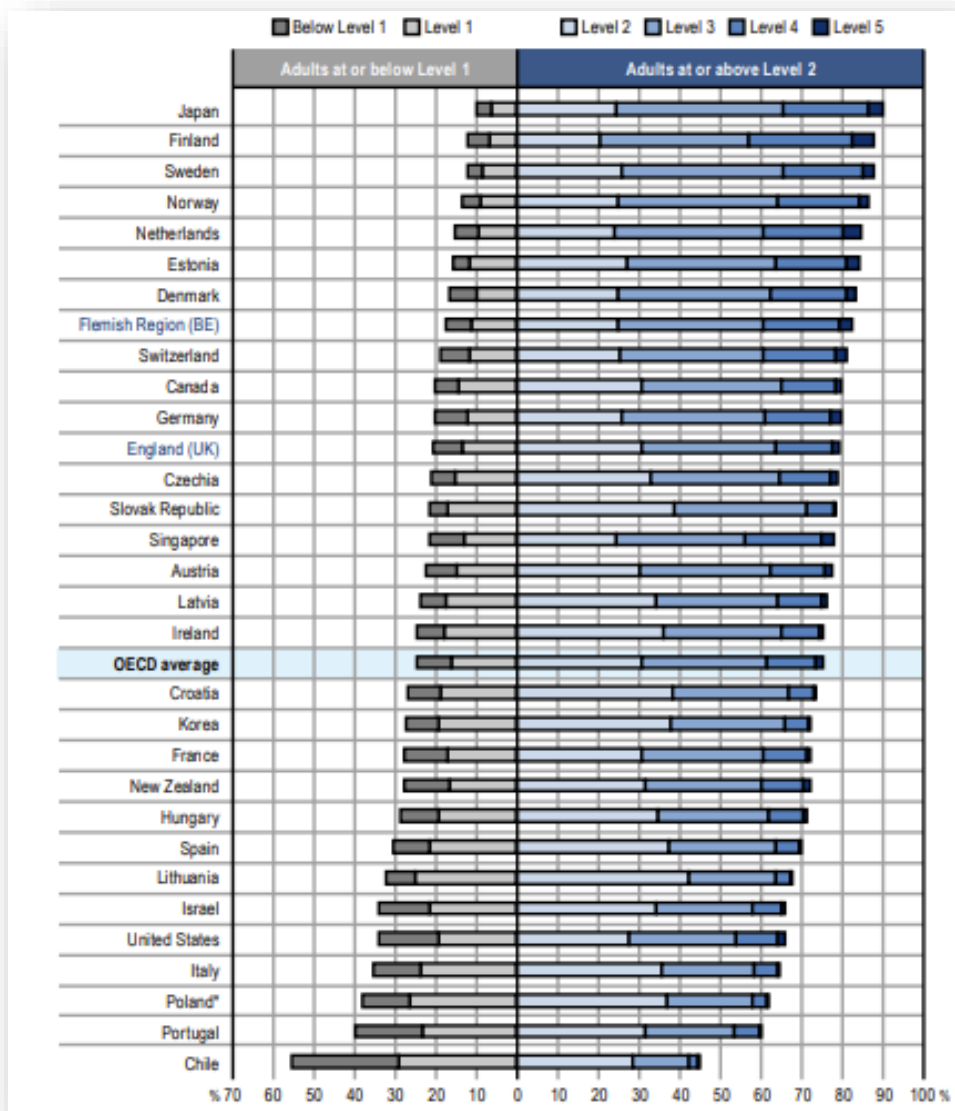
Slika 1: Besedilne spretnosti odraslih (deleži odraslih od 16 do 65 let po ravneh)

Opomba: Države in gospodarstva so razvrščena po naraščajočem vrstnem redu glede na delež odraslih, ki so dosegli 1. raven ali manj pri besedilnih spretnostih.

Vir: OECD, 2024 a, Tabela A.2.2 (L), str. 64.

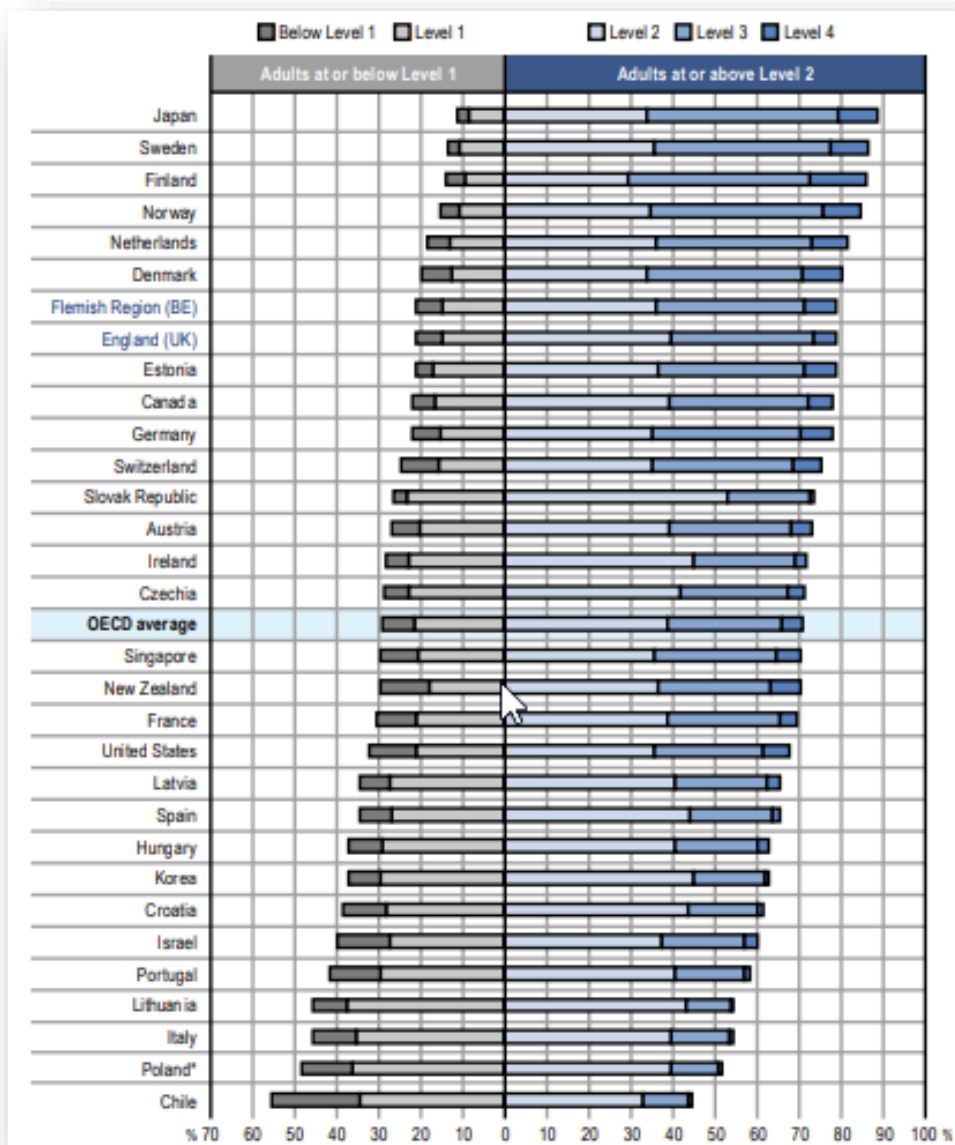
Slika 2: Matematične spretnosti odraslih (deleži odraslih od 16 do 65 let po ravneh)

Opomba: Države in gospodarstva so razvrščena po naraščajočem vrstnem redu glede na delež odraslih, ki so dosegli 1. raven ali manj pri matematičnih spretnostih.

Vir: OECD, 2024 a, Tabela A.2.2 (L), str. 65.

Slika 3: Spretnosti prilagodljivega reševanja problemov (deleži odraslih od 16 do 65 let po ravneh)

Opomba: Države in gospodarstva so razvrščena po naraščajočem vrstnem redu glede na delež odraslih, ki so dosegli 1. raven ali manj pri matematičnih spretnostih.

Vir: OECD, 2024 a, Tabela A.2.2 (L), str. 66.

Rezultati raziskave tudi kažejo, da nekaterim družbenim skupinam grozi, da bodo zaradi vse večjih razlik v znanju in spretnostih ostale zadaj:

- **V povprečju pa starejši odrasli (55-65 let) na vseh ocenjevanih področjih izkazujejo slabše znanje in spretnosti kot mlajši odrasli. Najboljše rezultate so dosegli 25-34-letniki, sledijo pa**

jim 16-24-letniki. Vendar pa se pojavlja zaskrbljujoč trend: v 24 od 27 držav in gospodarstev, ki so sodelovale v obeh raziskavah, so se besedilne spretnosti mladih (starih od 16 do 24 let) bodisi zmanjšale bodisi ostale nespremenjene. Izboljšanje v tej starostni skupini je bilo le v Angliji (Združeno kraljestvo), na Finskem in Norveškem. Pri starejših odraslih (starih od 55 do 65 let) na Danskem, Finski, Švedski in Španiji je bilo opaziti izboljšanje besedilnih spretnosti, kar je spodbudno glede na staranja prebivalstva in dejstva, da živimo dlje (OECD a, 2024, str. 25).

- **Razlike v znanju med spoloma so na splošno majhne**, zlasti pri besedilnih spretnostih in spretnostih prilagodljivega reševanja problemov. Pri besedilnih spretnostih so ženske v povprečju dosegle višje spretnosti kot moški (razlika je znašala 3 točke), medtem ko so moški dosegli višje rezultate pri računanju (10 točk) in prilagodljivem reševanju problemov (2 točki) (OECD a, 2024, str. 23).
- **Odrasli, ki so se rodili v državi, so na vseh merjenih področjih pokazali veliko višje** dosežke kot odrasli, ki so se rodili v tujini (razlike 44 točk pri besedilnih spretnostih, 38 točk pri matematičnih in 32 točk pri prilagodljivem reševanju problemov). Velik del teh razlik je mogoče pojasniti z različnimi socialno demografskimi značilnostmi teh dveh skupin. Največja razlika med rojenimi in rojenimi v tujini je bila zabeležena na Finskem (105 točk), kjer so odrasli, rojeni v tujini predstavljajo le 10 odstotkov odraslega prebivalstva. Razlike so velike tudi v državah z večjim številom priseljenci, kot so Nemčija, Danska in Nizozemska (približno 70 točk). Vrzeli so veliko manjše na Irskem (10 točk), v Čilu (19 točk) in na Novi Zelandiji (20 točk) (OECD a, 2024, str. 25).
- **Zelo šibke besedilne, bralne in matematične spretnosti izmerjene zlasti med najmanj izobraženimi.** V povprečju v sodelujočih državah OECD skoraj petina odraslih velja za t.i. 'low performers' oziroma dosegajo nizke rezultate. V večini držav se je raven spretnosti znižala v različnih starostnih skupinah. Padeč ravni spretnosti pri besedilnih in matematičnih spretnostih je še posebej očitna med najmanj izobraženimi sloji prebivalstva. Zaradi tega se je v večini sodelujočih držav in gospodarstev povečala vrzel v spretnostih med visoko in nizko izobraženimi odraslimi, največje neenakosti v znanju in spretnostih so se pokazale v ZDA in v Singapurju tako opri besedilnih kot pri matematičnih spretnostih (OECD a, 2024, str. 25).
- **Višja izobrazba ne pomeni vedno boljšega znanja in spretnosti.** Dosežena stopnja izobrazbe ima tako kot v preteklosti ključno vlogo pri razvoju spretnosti. Višja stopnja izobrazbe je povezana z boljšimi besedilnimi, matematičnimi in spretnostmi prilagodljivega reševanja problemov. Odrasli s terciarno izobrazbo so v povprečju dosegli 33 točk višji rezultat pri besedilnih spretnostih kot odrasli s srednješolsko izobrazbo, ti pa so dosegli 43 točk višji rezultat kot odrasli brez srednješolske izobrazbe. Odrasli s terciarno izobrazbo v povprečju dosegajo višje rezultate kot tisti, ki so izobraževanje opustili prej. Finski srednješolci na primer dosledno presegajo visokošolsko izobražene odrasle v več državah, na primer v Čilu, Izraelu in Litvi. Te razlike lahko odražajo sistemske razlike v kakovosti izobraževalnih sistemov ter razlike v zagotavljanju in organizaciji izobraževanja in vseživljenjskega učenja (OECD, 2024, str. 13-14).
- **Ugotovljeno je neskladje me znanji in spretnostmi in zahtevami delovnih mest.** Približno tretjina delavcev v državah OECD nima ustreznih kvalifikacij za delovna mesta, ki jih zasedajo. Zaradi tega nastaja velika gospodarska, družbena in osebna škoda. Odrasli, ki delajo na delovnih mestih, ki ne zahtevajo njihove ravni izobrazbe, prejemajo v povprečju 12 % nižje plače v primerjavi z delavci, katerih izobrazba se dobro ujema z zahtevami delovnih mest. Zaposleni na delovnih mestih, ki ne izkoriščajo njihovih kvalifikacij ali potencialov, pogosto menijo, da je njihov potencial zapravljen (OECD a, 2024, str. 24).

- **Družinsko in socialno-ekonomsko ozadje močno vplivata na znanje in spretnosti ter ovirata socialno in ekonomsko mobilnost.** Odrasli, ki so odraščali v ugodnih socialno-ekonomskih razmerah, so pokazali boljše spretnosti na vseh področjih spretnosti. Imeti vsaj enega starša s terciarno izobrazbo je povezano s 50 točkami prednosti pri besedilnih spretnostih, 49 točkami pri matematičnih in 42 točkami pri prilagodljivem reševanju problemov v primerjavi z odraslimi brez staršev, ki so dosegli terciarno izobrazbo. Izobraževanje lahko zmanjša neenakosti v družbi, vendar jih lahko tudi ohranja, saj se razlike v doseženi izobrazbi po navadi ohranjajo med generacijami. V Izraelu, Švici in na Madžarskem so ti učinki še posebno izraziti. Razlike v znanju odraslih iz različnih socialno-ekonomskih okolij so najmanjše v Španiji, kjer izobrazba staršev predstavlja le sedem točk razlike med odraslimi z nizko in visoko izobraženimi starši (OECD a, 2024, str. 25).

S širitvijo tehnologij, kot je umetna inteligenca, se mnogi sprašujejo, ali bodo človeška znanja in spretnosti ohranila svojo vrednost ali pa bodo postopoma postale odvečna. V mednarodnem poročilu je poudarjeno, da je v današnjih hitrih in informacijsko bogatih družbah imeti prava znanja in spretnosti pomembnejše kot kdaj koli prej. Spretnosti nam pomagajo krmariti zapletene življenjske situacije, razlagati obsežne gruče podatkov in informacij ter sprejemati pametne odločitve. Resnica je gotovo še prikrita in enoznačnih odgovorov še nimamo. Umetna inteligenca bo verjetno dopolnila človeško, ne bo pa je nadomestila. Vsekakor bo vplivala na naravo dela in spretnosti, ki so potrebne.

Raziskava spretnosti odraslih zagotavlja celovit pregled besedilnih in matematičnih spretnosti ter spretnosti prilagodljivega reševanja problemov pri populaciji odraslih, ki so temeljne za osebni, gospodarski in družbeni razvoj. Tovrstni vpogledi lahko vladam omogočijo načrtovanje politik, ki zagotavljajo, da imajo odrasli ustrezna znanja in spretnosti za trg dela in življenje v družbi.

Kontaktna oseba za področje: Mag. Estera Možina, Esther.Mozina@acs.si

Prispevek pripravila: Mag. Estera Možina, Esther.Mozina@acs.si

Viri:

OECD (2024 a). Do Adults Have the Skills They Need to Thrive in a Changing World?: Survey of Adult Skills 2023, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/b263dc5d-en>.

OECD (2024 b). Survey of Adult Skills – Reader's Companion, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/3639d1e2-en>.

Schleicher, A. in Scarpetta, S. (2024 c). Survey of Adult Skills – Insights and Interpretations: Survey of Adult Skills 2023, OECD Skills Studies, OECD Publishing, Paris, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/support-materials/2024/12/survey-of-adult-skills-2023_1ab54c9e/PIAAC2024_InsightsInterpretations_FULL.pdf